

Єлецьких Світлана Яківна
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи
та підприємництва
Донбаської державної машинобудівної академії
м. Краматорськ – Тернопіль*

Петрищева Катерина Геннадіївна
*аспірант кафедри фінансів, банківської справи
та підприємництва
Донбаської державної машинобудівної академії
м. Краматорськ – Тернопіль*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-324-1-3>

ІНТЕГРАЛЬНИЙ КОНЦЕПТ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

На сучасному етапі розвитку економіки стає очевидним, що економічна безпека країни може бути досягнута лише при забезпеченні економічної безпеки таких її структурних елементів як галузі, промислові комплекси, підприємства та організації.

Економічна безпека кожного окремого суб'єкту підприємницької діяльності дозволяє усій господарській системі країни не тільки зберігати свій потенціал, але й забезпечити подальше економічне відновлення.

За умов кризової стагнації підприємства постійно стикаються з новими викликами та загрозами, що вимагають оперативного вирішення та реагування, тому завжди гостро постає проблема досягнення необхідного рівня економічної безпеки функціонування підприємств. Але вирішення питання щодо забезпечення економічної безпеки на рівні підприємства можливе лише після з'ясування її сутності.

Зазначимо, що підприємство як цілісна економічна система об'єднує в собі значну кількість структурних елементів. Виокремлення складових елементів економічної безпеки має базуватися на принципах збалансованості та забезпечення майбутнього зростання самої виробничої системи.

Різні підходи щодо трактування сутності та змісту економічної безпеки збігаються в одному: на економічну безпеку підприємства здійснюють вплив чинники внутрішнього та зовнішнього середовища його функціонування, а її досягнення є результатом реалізації комплексу управлінських дій, які спрямовані на зменшення або припинення негативного впливу дестабілізуючих чинників, внаслідок чого підприємство повертається у стан рівноваги за рахунок власних або залучених ресурсів, чим забезпечує собі подальший поступальний розвиток шляхом підтримки рентабельності власної діяльності. Виходячи з того, що економічна безпека підприємства формується в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності із використанням наявного ресурсного та управлінського потенціалу, то доцільним, на нашу думку, буде виділення таких функціональних складових економічної безпеки як виробнича, інвестиційно-інноваційна, фінансова, управлінська, маркетингова, та ділова (ринкова) складові.

Серед вчених-економістів, які вивчали вказане питання, можна виділити: Малик О.В. [1, с. 15], Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. [2], Хаванова М.С. [3], Фень К.С. [4], Копитко М.І. [5]. Але, попри наявність значної кількості досліджень щодо сутності економічної безпеки, серед науковців відсутнім є єдиний підхід, стосовно цього питання. В межах даного дослідження представляється доцільним виділення наступних концептів в залежності від виокремлення домінуючого визначального чинника.

Відповідно до першого концепту, економічна безпека розглядається як стан стійкості, рівноваги, захищеності від негативного впливу загроз зовнішнього і внутрішнього середовища, його прихильниками є: Малик О.В., Кракос Ю.Б., Разгон Р.О.

Але кожен з авторів має власну інтерпретацію щодо визначення «економічна безпека».

Так, відповідно до концептуального уявлення Малик О.В. [1, с. 15]: «економічна безпека підприємства» це наявний стан стійкості, рівноваги, захищеності від негативного впливу загроз зовнішнього і внутрішнього середовища та ефективного використання ресурсів, що забезпечує конкурентні переваги підприємства та стабільне функціонування у майбутньому», погоджуємося з думкою автора в тому, що економічна безпека досягається за умови ефективного використання ресурсів. Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. [2] вважають, що «економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз і ризиків, дестабілізуючих чинників, при якому забезпечується стабільність реалізації його основних комерційних і соціальних цілей». На відміну від інших, вчені-економісти приділяють увагу стабільності реалізації комерційних та соціальних цілей.

Повністю погоджуємося з цією думкою авторів, оскільки метою діяльності підприємства є її отримання прибутку, і задоволення соціальних потреб суспільства.

Відповідно до другого концепту економічна безпека визначається, як: стан і здатність підприємства так організувати свою діяльність (виробничу, інноваційну, фінансово-економічну, зовнішньоекономічну тощо), щоб надійно захиститися від негативних факторів впливу дестабілізуючих чинників внутрішнього і зовнішнього середовищ.

Так, Копитко М.І. визначає економічну безпеку наступним чином: «... комплексне поняття, що характеризує стан і здатність підприємства так організувати свою діяльність (виробничу, інноваційну, фінансово-економічну, зовнішньоекономічну тощо), щоб надійно захиститися від негативних факторів впливу дестабілізуючих чинників внутрішнього і зовнішнього середовищ, а також якісно адаптуватися до існуючих умов з найменшими втратами» [5, с. 59]. Вказане визначення конкретизує ті чинники, що

надані у рамках попереднього підходу, а саме: стан захищеності – це здатність організувати свою діяльність.

На підставі розгляду фінансово-економічної літератури виділимо третій концептуальний підхід до розуміння економічної безпеки: стан корпоративних ресурсів, процес найефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей. Тобто в рамках зазначеного концепту робиться наголос на тому, що економічна безпека – це не просто стан захищеності підприємства, а ще й стан ресурсів, можливостей.

Так, Фень К.С. вважає, що: «...поняття «економічна безпека підприємства» необхідно розглядати, як процес найефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей, при якому забезпечується успішне та своєчасне протистояння підприємства ризикам та зовнішнім загрозам, що уможлиблює досягнення поставлених цілей та завдань відповідно до обраної ним стратегії розвитку. Ефективно використовувати трудові та матеріальні ресурси на основі досягнення науки та техніки з метою виробництва товарної продукції, яка користується надійним попитом та одержувати значні прибутки від реалізації» [4, с. 21–22].

На нашу думку, визначення економічної безпеки, як «процесу найефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей» є найбільш точним та підкреслює той факт, що досягнення безпеки суб'єкта господарювання є динамічним, а не статичним.

В межах четвертого концепту науковці розглядають економічну безпеку, як: здатність підтримувати сприятливі умови життєдіяльності, стан рівня життєздатності.

Так, на думку Хаванової М.С.: «економічна безпека підприємства» – це такий стан рівня життєздатності суб'єкта господарювання, що одночасно гарантує виконання місії та цілей підприємства, та невід'ємними характеристиками якого є доступ до ресурсів і ринків, стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків, рівень економічної ефективності функціонування, а також

здатність підприємства до розвитку» [3, с. 11–12]. Вказане визначення є унікальним тим, що воно поєднує в собі, як перший підхід, так і третій (ресурсний) підхід, а також автор наголошує у ньому на здатність підприємства до розвитку.

Вивчення наукової літератури свідчить про те, що серед вчених-економістів немає єдності із вказаного питання. Складність, багатогранність та суперечливість концептів економічної безпеки підприємства вимагає пошуку нових підходів щодо визначення її змістовного наповнення та подальшого розвитку методологічного апарату її оцінювання. Представляється доцільним використання інтегрального методологічного підходу, заснованого на синтезі у єдину складну модель різних концептів, що довело свою дієвість в теорії та практиці розвитку наукової думки.

Погляди щодо визначення економічної безпеки можна розділити на наступні концептуальні підходи в залежності від домінуючого концептуального підходу (табл. 1).

Таблиця 1

**Концептуальні підходи щодо визначення поняття
«економічна безпека»**

Автор	Концептуальні підходи щодо визначення поняття «економічна безпека»
Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. [2], Малик О.В. [1, с. 15]	1) стан стійкості, рівноваги, захищеності від негативного впливу загроз зовнішнього і внутрішнього середовища;
Копитко М.І. [5, с. 59]	2) стан і здатність підприємства так організувати свою діяльність (виробничу, інноваційну, фінансово-економічну, зовнішньоекономічну тощо), щоб надійно захиститися від негативних факторів впливу дестабілізуючих чинників внутрішнього і зовнішнього середовищ;
Фень К.С. [4, с. 21–22]	3) стан корпоративних ресурсів, процес найефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей;
Хаванова М.С. [3, с. 11–12]	4) здатність підтримувати сприятливі умови життєдіяльності, стан рівня життєздатності, стан рівня життєздатності суб'єкта господарювання, що одночасно гарантує виконання місії та цілей підприємства, та невід'ємними характеристиками

	якого є доступ до ресурсів і ринків, стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків, рівень економічної ефективності функціонування, а також здатність підприємства до розвитку
Авторське (інтегральне) визначення	5) стан виробничо-господарських та фінансових ресурсів підприємства, підприємницьких здібностей його персоналу, який гарантує виконання місії та цілей підприємства, забезпечує стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків, певний рівень економічної ефективності функціонування, а також здатність підприємства до відновлення та розвитку.

Узагальнення вищевикладеного та використання інтегрального методологічного підходу, заснованого на синтезі у єдину складну модель різних концептів надає можливість надати наступне визначення економічної безпеки: стан виробничо-господарських та фінансових ресурсів підприємства, підприємницьких здібностей його персоналу, який гарантує виконання місії та цілей підприємства, забезпечує стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків, певний рівень економічної ефективності функціонування, а також здатність підприємства до відновлення та розвитку.

Література:

1. Малик О.В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький, 2015. 263 с.
2. Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2008. № 1. С. 86–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2008_1_10
3. Хаванова М.С. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємства (на прикладі автомобілебудівних підприємств): дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Київ, 2015. 218 с.
4. Фень К.С. Формування і зміцнення економічної безпеки підприємств харчової промисловості : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Кам'янець-Подільський, 2018. 273 с.
5. Копитко М.І. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств (на матеріалах підприємств транспортного машинобудування): дис. ... д-ра. екон. наук : 21.04.02. Київ, 2015. 478 с.